

PARTENERI:

MUNICIPIUL
SIGHETU MARMAȚIEI

MUZEUL MARAMUREȘULUI
SIGHETU MARMAȚIEI

MARAMUREȘUL ȘI CEL DE-AL DOILEA RĂZBOI MONDIAL

În calitate de consilier juridic al Armatei a IV-a de sub comanda gen. Avramescu plecam la instaurarea autorităților române în Sf. Gheorghe - Ilie Lazăr

„Sufletul românesc sângerează profund și drama românismului este adâncă.

Regiuni românești prin totă ființa lor, prin populație și cultură au fost desprinse din trupul nației și ale pământului românesc”.

Ziarul „Frontul Maramureșului”

Cu o politică imperialistă de reîmpărțire a lumii și de dominație mondială, Germania hitleristă declanșează al doilea război mondial, atacând și subjugând o serie de state din Europa.

În aceste împrejurări grele pentru poporul nostru, direct amenințat, datorită izolării diplomatice și a destrămării sistemelor de alianțe în care era integrat statul român, presiunile diplomatice, economice și militare ale Germaniei hitleriste și ale aliaților săi au dus la dezmembrarea României, în primul rând prin Dictatul de la Viena din 30 august 1940. Prin odiosul Dictat, Ungaria hortystă a cotopt un teritoriu cu o suprafață de 43492 kmp, cu o populație de 2.388.774 locuitori, din care 49,2% erau români, 38,1% maghiari, 5,8% evrei, 2,9% germani etc.

Armata română, retrasă de pe granițe cu lacrimi în ochi și armele încărcate, se îndreaptă spre interiorul țării. Înaintea și în urma ei, bărbați, femei, copii, cete de chipuri speriate, nedumerite și

umilite se refugiau de pe teritoriile strămoșești, furate de un dușman fără glorie.

Maramureșenii, împreună cu întreg poporul român și-au adus din plin contribuția la lupta împotriva fascismului și a revizionismului, la alungarea cotoptorilor hortysti și hitleriști, la grăbirea eliberării întregului teritoriu al patriei. Stau mărturie curajului și spiritului lor de sacrificiu eroii de la Moisei, mormintele partizanilor executați la Sighet, zecile de mii de deportați în lagărele hortyste și hitleriste, grupurile patriotice constituite pe întreg teritoriul județului, care au sabotat și au desfășurat acțiuni armate împotriva fascismului, grăbind alungarea lor din Maramureș.

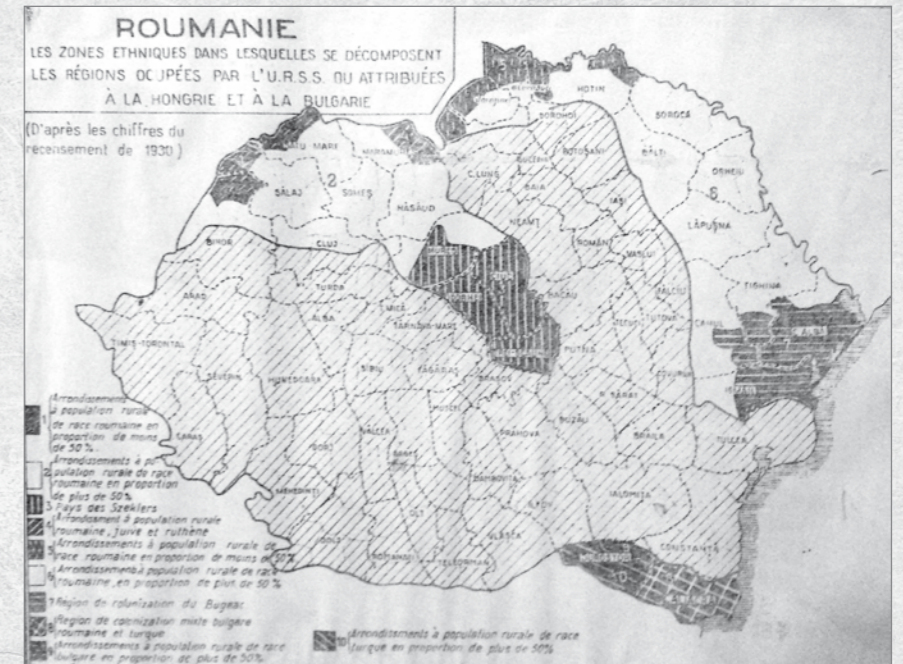
În momentele de grea încercare prin care trecerea poporul român, dând glas durerii profunde, ziarul „Frontul Maramureșului” nota: „Sufletul românesc sângerează profund și drama românismului este adâncă. Regiuni românești prin totă ființa lor, prin populație și cultură au fost desprinse din trupul nației și ale pământului românesc”.

Povestea unei lupte despre pământ strămoșesc scrisă cu sânge

Ziarul refugiaților năsăudeni și maramureșeni simbolic intitulat „Plaiuri năsăudene” nota în numărul din 30 august 1940, la vremea odiosului Dictat de la Viena: „nimic nu ne va abate de la drumul cel drept al victoriei definitive”. Sub imperativul: „Pregătiți-vă sufletele entru vremile ce ne așteaptă!”, aproape fiecare număr al ziarului publică fotografia și articole privind Maramureșul ca leagăn de civilizație românească. Prima rubrică „Maramureșul voievodal” este deschisă de Ion Berinde, președintele Asociației ziariștilor din Maramureș, care a afirmat și pe această cale necesitatea luptei consecutive pentru dreptatea poporului român.

Prin Dictatul de la Viena, partea de la nord de Tisa a Maramureșului Istoric a fost și ea cedată Ungariei Hortyste, deși la o populație de 161.575 locuitori, 93207 erau români și numai 11.174 maghiari, restul fiind evrei, ruteni, germani etc.

Din primele zile ale ocupației, Maramureșul a fost transformat într-un pământ al suferinței. Prigoana împotriva personalităților democratice și progresiste, procesele pentru ocuparea fostelor proprietăți, rechizițiile forțate de la populație, expulzarea sau deportarea populației devin fapte cotidiene. Numai în anul 1940 din Maramureș au plecat sau au fost expulzate 2.346 persoane, în mare majoritate intelectuali români. Iată câteva din principalele atrocități săvârșite de ocupații hortysti în Maramureș. La intrarea lor în septembrie 1940, au arestat principalele personalități ale vieții politice, economice sau religioase

1940. Sfârtecarea teritoriului național

române din zonă. Astfel au fost arestați dr. ILEA Vasile, director al spitalului de alienațidin Sighet, care a fost legat în lanțuri împreună cu fiul său elev, învățătorul Chindriș Ștefan din Bogdan Vodă pentru că nu s-a închinat la trecerea armatei ocupante prin localitate; preotul Dunca Ioan din Ieud pentru că a refuzat să officieze slujba la 14 martie pentru hortysti, a fost arestat, pus în lanțuri, bătut și condamnat la un an de închisoare, Brodea Ilie din Desești pentru afirmația „Aici România a fi, orice-or zice ungurii!” etc. Învățătorul Hera Dumitru din Borșa, arestat în aprilie 1942 și închis la Budapesta, după ce-a fost eliberat din închisoare și expulzat la sosirea sa în București a declarat că în închisoarea militară din Budapesta erau deținuți între mulți alții, doi copii din Maramureș din comuna Moisei: unul de 17 ani, celălalt de 15 ani, învinuiți de spionaj în favoarea României și

„agitație valahă”. Unul singur din cei întâlniți în temniță avea pronunțată sentința: copilul Codrea Petru de 11 ani din Bârsana, condamnat la 7 ani de temniță grea tot pentru „agitație valahă”. În multe sate românești au fost transplantate colonii cu populație maghiară prin Organizația Frontului Familiar Maghiar. Așa s-a întâmplat la Berbești, Mara, Petrova, Borșa etc. Autoritățile hortyste au încercat și în Maramureș în primăvara anului 1941 organizarea unei asociații promaghiare în rândul populației române, chemând la o adunare la Sighetu Marmatei persoane capabile a o înfăptui. Reprezentanții poporului român au dat un răspuns ferm armatei chemări la trădare, neprezentându-se niciun român, cu excepția lui Petre Mihali, fost prefect al Maramureșului, impuțernicit a da o declarație în numele intelectualității române.

Declarația politică a românilor maramureșeni, act de acuzare și program de luptă, are o importanță deosebită în contextul evenimentelor. Menționăm că ea nu a mai fost publicată, fapt pentru care vom prezenta pe larg principalele probleme pe care le dezbate: „Organizarea politică a românilor este nu numai dorința noastră - se arată în declarație - ci și în imperativ al situației în care ne găsim”.

Arătând că în momentele foarte grele prin care trece poporul român precumpănesc cele personale, orice cțiune izolată fără aprobarea poporului și a conducătorilor lui ar fi „arbitrară, temerară, incompetentă și dăunătoare intereselor politice ale fraților noștri și intereselor superioare ale neamului”, se respinge hotărât orice conlucrare cu ocupanții horthyști.

Declarația se transformă într-un act de acuzare: „cum putem noi participa la o consfătuire, când azi lagărele sunt pline de ai noștri, iar închisorile mai au musafiri frați ai noștri? Copiii noștri de la sate nu se mai pot ruga în limba părinților, intelectualii și oficanții noștri de la toate oficiile din județ au fost și sunt ținuți forțați a se repatria fără nicio vină și fără nicio retribuție”. În încheiere se arată că cei care se vor preta la o trădare a intereselor neamului vor fi disprețuiți și „ieșiți din casa noastră” și se respinge

conlucrarea politică sau de orice natură cu ocupanții horthyști. Bestialitatea ocupanților s-a manifestat prin crime feroce, mai ales împotriva populației civile. În noiembrie 1941, țăranul Seuliuc Ioan din comuna Săpânța a fost împușcat și decapitat de un jandarm horthyist, corpul fiind găsit de săteni după cinci luni într-o claie cu fân. Stă mărturie acestei cumplite crime mormântul celui împușcat și decapitat cu relatarea în versuri pe crucea decedatului făcută de meșterul popular Stan Pătraș în cimitirul de la Săpânța.

În orașul Sighetu Marmației, la 27 iunie 1944, fasciștii săvârșeau o nouă crimă. Sunt prinși și condamnați la moarte Lăcătuș Ilie, Popodineț Gheorghe și Sukici Iosif ce servesc ca oameni de legătură cu grupurile de partizani din munții Săpânței. După torturi deosebit de grele, cei trei au fost duși la execuție în piața de alimente a orașului. La ora 11.30 cei trei sunt legați de stâlpi cu mâinile la spate, legați la ochi. Un pluton trage în ei două salve.

O altă tristă realitate a ocupației horthyste a reprezentat-o deportările și internările în lagăr.

Menționăm că din actele comunităților evreiești din zona Maramureșului rezultă că peste 60% din numărul deportaților nu s-au mai întors. Mii de români au fost trimiși la muncă forțată. În primăvara anului 1945,

numai din județul Maramureș lipseau peste 10.000 de țărani români duși la muncă forțată în lagărele din Ungaria și Germania. Aproape toți intelectualii români rămași în zona ocupată au fost internați în lagărele de la Sighet, Slatina, Teceu, Ocna Șugatag, Satu Mare și au apărut în „Calendarul Consiliului Român din Maramureș” pe anul 1945.

În lagărul din Carei de exemplu, au fost internați profesorul Ion Bîlțiu Dăncuș, avocații Bute Gheorghe, funcționarii Mureșan Ioan, Iuga Gheorghe, Radu Gheorghe, țăranii Năsui Nicolae din Vișeu, Popovici Ion din Berbești, Filimon Gavrilă din Petrova, muncitorul Țiple Ion din Sighet.

Țăranul Borea Ion din Bârsana, în vârstă de 17 ani, a fost trimis de horthyști la Auschwitz pentru refuzul de a se înrola în unitățile de premilitari maghiari. Îndurând privațiunile grele, el a fost salvat de trupele americane și trimis acasă. Pe drumul de întoarcere a fost arestat de trupele sovietice și dus în Siberia. Abia în 1978, arătând toate actele care le deține: biletul de trimitere la Auschwitz de către autoritățile maghiare, cartea de identitate din lagăr cu numărul matricol, actul de eliberare din partea autorităților americane este eliberat.

Actul din 23 august 1944, ieșirea României din războiul antisovietic și alăturarea ei cu toate forțele umane și

materiale coaliției antihitleriste, pentru eliberarea întregului teritoriu al țării a întrunit adeziunea unanimă a poporului român.

Redăm, în extensie, articolul de fond din ziarul „Plaiuri năsăudene” apărut în zilele fierbinți ale luptei de eliberare: „După o luptă grea dusă ani întregi contra monstruoasei nedreptăți a dictatului de la Viena, după sângerați neînchipuite de o parte și cealaltă a graniței Feleacului trasă peste inimile noastre, a sosit vremea împlinirii, a întoarcerilor pe meleagurile cotropite ale copilăriei. Vom revedea satele părăsite acum patru ani, mamele înlăcrimate, părinții și frații supti de greul așteptărilor. Vom săruta pământul pentru al cărui dor am răbdat vijelii atâtea și vechi și noi până am văzut răsăriind soarele dreptății de acum. Știam că ne vom întoarce. Credințele de ieri sunt și cele de azi. De acum, frați de suferință ai unei pribegii ce a trecut, punem mâna pe patul izbăvitor al puștilor pentru a răspunde cu glasul glonțelor împilărilor de până acum. La luptă pentru Dezrobirea pământului străbun!”

După eliberare, Maramureșul s-a reînTEGRAT în frontul larg al reconstrucției României.

1944. X. 13

Adio!

*Române-ți las de moștenire!
Că, pentru-a Neamului mărire
Și pentru-a țării întregire;
Horind, la moarte să te duci!
Să vie ea, din glonț sau furci!
Așa, plecat-au mulți cu mine;
Cântând: „Deșteaptă-te Române!”
Până ce-a morții fiori reci
Ne amuți cântul pe veci!...*

Poezie scrisă de Ioan Bîlțiu Dăncuș în Închisoarea de la Sighet

Lista cu VETERANI DE RĂZBOI împotriva fascismului, domiciliați în Municipiul Sighetu Marmației, cu gradele militare avute în timpul războiului, precum și funcțiile lor:

OFIȚERI:

Locotenent (r) **Brădulescu D. Iulian**, comandant de eșalon în cadrul Batalionului I mecanizat auto-moto.

Locotenent (r) **Leordean St. Gheorghe**, comandant de pluton în cadrul Școlii de ofițeri din Ineu – Arad.

Locotenent (r) **Nițescu D. Mihai**, comandant de companie în cadrul Centrului de instrucție Timișoara.

Locotenent (r) **Paraschiv I. Dumitru**, comandant de pluton în cadrul Regimentului 35 Infanterie.

Sublocotenent (r) **Pop M. Gheorghe**, comandant de pluton în cadrul Regimentului 40 Infanterie.

Sublocotenent (r) **Velican A. Andrei**, comandant de escadron în cadrul Regimentului 1. Roșiori Arad.

Sublocotenent (r) **Vancea M. Teodor**, comandant de pluton în cadrul Regimentului 3 Infanterie al Diviziei de voluntari români „Tudor Vladimirescu”.

SUBOFIȚERI

Plutonier (r) **Codrea V. Mihai**, comandant de pluton Compania 3-a, Regimentul 89 Infanterie Brașov

Plutonier (r) **Cristescu N. Nicolae**, comandant de escadron în cadrul Regimentului 11 Călărași

Elev sergent major (r) **Badea F. Victor**, șef stație radio-telegrafist, în cadrul Diviziei I.

Sergent major (r) **Cristei Gh. Gavril**, comandant de pluton Compania I, Regimentul 23 Infanterie Călărași

Sergent Major Sanitar (r) **Dărău V. Ana**, șefă punct sanitar în cadrul Companiei sanitare a Corpului 6 Armată

Sergent Major (r) **Locic i. Alexandru**, comandant de pluton în cadrul Diviziei 3 Vânători de Munte

Sergent Major (r) **Peto Gavril**, Batalionul 9 Vânători de Munte

Sergent Major **Perța D. Sofron**, Regimentul I, Artilerie din Divizia „Tudor Vladimirescu”

Sergent major (r) **Rusu I. Ioan**, comandant

de pluton, apoi comandant de Companie la Gărzile patriotice din Arad, rămâne între cadrele militare și este pensionat cu gradul de locotenent colonel. Președintele colectivului veteranilor din Municipiul Sighet Marmației.

Sergent Major Sanitar **Gheorghe Ioan**, comandant de pluton sanitari și șef de prim post de ajutor, din cadrul Batalionului I, Sanitar.

GRADAȚI ȘI SOLDAȚI

Elev Sergent (r) **Bucecovski P. Vasile**, comandant de grupă în cadrul Școlii de ofițeri din Incu Arad

Sergent (r) **Burcuș N. Nicolae**, comandant de grupă

Sergent (r) **Ciceo I. Augustin**, comandant de grupă

Sergent (r) **Naghi M. Gheorghe**, comandant de grupă

Sergent sanitar (r) **Năsui Andrei**,

comandant de grupă
Sergent (r) **Pisuc M. Ștefan**, comandant de grupă
Sergent (r) **Volda M. Vasile**, comandant de grupă
Soldat (r) **Andrasciuc Gh. Gheorghe**, pușcaș
Soldat (r) **Ardelean N. Nicolae**, pușcaș
Soldat (r) **Ciolpan C. Mihai**, pușcaș
Soldat (r) **Dumniciuc V. Teodor**, pușcaș
Soldat (r) **Dura I. Ilie**, pușcaș
Soldat (r) **Hasci Gh. Nicolae**, pușcaș
Soldat (r) **Rad V. Gheorghe**, pușcaș
Soldat (r) **Ștefan M. Teodor**, pușcaș
Soldat (r) **Ulici Gh. Gheorghe**, pușcaș
Soldat frunțaș **Vașvari V. Petru**, pușcaș
Elev Soldat **Cohuț V. Ilie**, pușcaș
Elev Soldat **Murgoci D. Petru**, pușcaș
Elev Soldat **Ciplea C. Mihai**, pușcaș

Precum și alți luptători împotriva fiarei fasciste.

Sinteză dintr-un material elaborat de Gheorghe Todincă, directorul Muzeului Maramureșului din Sighetu Marmației.

„Eu am fost primul care a salutat Armata Roșie, care ne-a eliberat de sub jugul unguresc, am fost ales primar de întreaga populație a orașului, eu însă am refuzat nedorind a primi nicio demnitate și numai după insistențele, chiar și a populației maghiare, care spunea că în mine are absolută încredere, am acceptat să fiu primar. Eu sunt președintele SNR-ului și ca atare reprezintă 100.000 români care sunt de trei ori mai mulți decât toate celelalte naționalități la un loc. (...)”

Ion Bilțiu Dăncuș, Președinte SNR din Maramureș

Notă informativă scrisă de Președintele Sfatului Național Român Ion Bilțiu Dăncuș, privind evenimentele din Maramureș octombrie 1944 - martie 1945

București, 13 februarie 1945

Notă informativă

După 23 august 1944, toți frunțașii români din județul Maramureș au fost închiși de către autoritățile maghiare.

Pentru a fi pregătiți în fața evenimentelor care trebuiau să urmeze, cei internați s-au constituit în Sfatul Național Român. Acest sfat a ales de Președinte pe Dl. Ion Bilțiu Dăncuș. În ziua de 18 octombrie – ziua eliberării orașului Sighet, Comandantul trupelor combatante sovietice Col. Ghiomin, în urma instrucțiunilor pe care le-a primit de la Moscova după ce le-a cerut prin radio, a predat conducerea județului D-lui președinte Bilțiu-Dăncuș respectiv SNR, declarând județul teritoriu al României.

Ca urmare a consfătuirilor anterioare, ținute încă în închisoare, la fiecare autoritate, SNR-ului a delegat câte un șef. Astfel Dl. P. Mihalyi este delegat prefect, Dl. Bilțiu-Dăncuș este delegat primar, Dl. Laszlo-Lupuțiu Paul șef de poliție etc. Pretențiunile partidului comunist au fost îndeplinite, întrucât li s-a pus la dispoziție locul de subprimar, de subșef de poliție și de șef de cabinet la prefectură.

În timpul care a urmat eliberării, județul a avut 12 comandanți, militari sovietici care s-au schimbat repede unul după altul până la numirea maiorului Emil Zaharcenko de comandant al județului și emisar al comisiunii Aliate de Control. La prima desfășurare avută cu conducătorii SNR-ului maiorul comandant a declarat că Maramureșul este teritoriu românesc și că misiunea

lui este de a asigura îndeplinirea cauzelor armistițiului încheiat între România și URSS.

Pentru a asigura o colaborare cu toate elementele politice din județ s-a creat Blocul Democrat, în care fiecare partid a fost reprezentat prin câte 3 delegați. Acest for a fost creat pentru a asigura colaborarea întregului județ și pentru ca prin dreptul de control pe care-l are, să gireze în numele întregii populații a județului – actele SNR-ului.

Imediat după instalarea noilor autorități s-a procedat la românizarea vieții publice. Având în vedere că nici în oraș și nici în județ nicio naționalitate minoritară nu intru-nește 30% nu s-a introdus niciun statut al minorităților, dar s-a vegheat cu strictețe egalitatea tuturor în fața autorităților. Toate actele culpabile săvârșite în anii 1940-1944 urmau să fie judecate de forurile judiciare competente și numai în baza legilor.

După trecerea trupelor combatante, în județ, au rămas foarte puțini militari sovietici. Datorită mai ales energiei comandantului militar incidente mai serioase nu au fost semnalate. Rechizițiile făcute nu au întrecut normalul, mai ales că comandantul militar înțelegând nevoile județului a încercat totdeauna să micșoreze cotele de rechiziție repartizate pe județ.

Unitatea perfectă a românilor, colaborarea SNR-ului cu PC și FP (Partidul Comunist și Frontul Plugarilor) și atitudinea comandantului militar, deși de o reală valoare politică, totuși nu au fost în stare să rezolve problemele vitale ale județului (aprovizionarea, întreținerea admi-

nistrației și menținerea ordinii publice).

Deoarece după retragerea Legiunii de jandarmi SNR-ul n-a avut nicio legătură cu Bucureștii, s-a hotărât trimiterea unei delegații care să ia contact cu Guvernul și să ceară rezolvarea problemelor județului. La 30 decembrie delegații comunică SNR-ului că au primit asigurări în ceea ce privește rezolvarea favorabilă a problemelor Maramureșului.

În această atmosferă liniștită din punct de vedere politic, dar cu probleme vitale nerezolvate, se ține la Muncacevo o adunare populară organizată de Partidul Ucrainean care votează o moțiune de alipire a Rusiei Subcarpatice la Ucraina Sovietică.

În urma acestei adunări și în urma investigațiilor agitatorilor Ucraineni veniți de peste frontieră, începe o mare acțiune de propagandă. Deoarece această propagandă putea fi contrabalansată numai cu rezultate concrete, SNR-ul trimite o nouă delegație la București, având în frunte pe dl. Președinte Bilțiu. Primar al orașului Sighet.

Această delegație a plecat nu numai cu asentimentul, ci din îndemnul Comandantului militar, care le-a promis acte de recomandare către autoritățile sovietice din capitală, dar în ultimul moment, făcându-se beat, a vizat doar autoritățile de călătorie. Se poate presupune că aceasta a fost o cursă menită să îndepărteze din oraș primarul și suprimarul, respectivele președintele și secretarul general al SNR-ului.

Imediat după plecarea delegației s-a pornit la o vie acțiune propagandistă

„Budapesta nu ne-a dat nimica, nici Bucureștii nu vreau să ne dea nimica – numai Muncaciu, respectiv Moscova va satisface doleanțele noastre”.

secondată mai târziu de o acțiune de intimidare. Această acțiune a fost subliniată prin apariția în județ a doi agenți de la NKDV (calitatea lor reiese din declarațiile drunțașilor FND-ului și din activitatea lor).

Prima manifestare oficială a acțiunii de anexare a Maramureșului la Rusia Subcarpatică a fost o adunare populară ținută la Sighet în ziua de 28 ianuarie. La această adunare au participat pe lângă membri FND-ului din Sighet, minierii și ŷugatag și rutenii satelor din împrejurimile Sighetului - aduși cu trenul industrial special pus la dispoziția organizatorilor adunării. La Sighet s-a comunicat și prin bătaie de tobă fără știrea autorităților SNR că „se va

ține o adunare la care toți locuitorii trebuie să ia parte”.

Induși în eroare, au luat parte și vreo 15-20 țărani români. Adunarea a fost prezidată de dl. Dr. Ioan Odoviciuc, conducătorul mișcării ucrainene. Prin discuțiile rostite s-au urmărit crearea unei atmosfere ostile României. Fiecare discurs s-a terminat cu concluzia: „Budapesta nu ne-a dat nimica, nici Bucureștii nu vreau să ne dea nimica – numai Muncaciu, respectiv Moscova va satisface doleanțele noastre”.

La sfârșitul adunării s-a votat prin aclamație o moțiune care cere anexarea Maramureșului la Rusia Subcarpatică, respectiv la Ucraina Sovietică. În același timp a început să se trimită agenți în tot orașul cu

liste pe care trebuia să le iscălească în alb locuitorii. Aceste liste erau fără antet. Se poate presupune că urma să fie alăturate moțiunii votate la adunarea populară. Cei mai mulți care au iscălit nici nu au știut de ce este vorba – unora li s-a spus că sunt liste pentru cei care vor primi zahăr.

Cu o zi înainte de această adunare a sosit de la București dl. Cumnacu, din partea FND-ului. Auzind ce se pregătește la adunarea de a doua zi, a declarat că ar fi o nebunie să se facă așa ceva, dar a doua zi la adunare și el a iscălit pentru anexarea la Ucraina, iar mai târziu, când s-a instalat Comitetul Poporului, a acceptat să fie în consiliul acestui Comitet.

În acest timp sosește de la Cluj un organizator al Comitetului central al PC – tânărul Zoltan Szmuk, care de acum încolo joacă un rol important în acțiunea PC, el fiind acela care a zădărnicit orice încercare de înțelegere între PC și SNR-ul, încercări la care conducătorii locali ai PC au aderat.

Ca urmare, se destituie autoritățile instalate de SNR, care este declarat ca dizolvat. În această situație confuză, FND-ul numește noi autorități după cum urmează: Teodor Bocotei, prefect; Dr. Iuliu Hodor, primar; Moș Ion, șeful poliției etc. În tot acest timp acțiunea de intimidare este în creștere fiind secondată de 3 ofițeri de la NKVD, unul din ei fiind maiorul Davidenko. Toate radiourile fiind ridicate, niciun ziar nesosind din Capitală. Frunțașii români, absolut neinformați, sunt vizați a afla de evenimentele politice din țară și străinătate, numai cernite și tendențios redactate, uneori chiar inventate.

„Trăiască Mareșalul Stalin și Armata Sovietică care ne-au eliberat – dar de Ucraina noi nu vrem să știm – plecați de unde ați venit!”

În această atmosferă se comunică ținerea unei adunări populare. În prealabil unii membri ai SNR-ului – care între timp a fost considerat ca fiind desființat – au fost somați să participe la această adunare, absența lor fiind considerată ca sabotaj și ofensă la adresa URSS-ului și care în consecință se pedepsește cu deportarea respectivilor și a familiilor lor. Au fost dese și aluziile la devastarea locuinței, la batjocorirea familiei etc. Aceste amenințări au fost aduse la cunoștința celor vizați, în mod semioficial, prin prefectul Teodor Bocotei, el știind rusește, a fost agentul de legătură între SNR și Comandantul Sovietic.

Au fost somați să se prezinte și s-au prezentat la adunare următorii: Dr. P. Mihalyi, fost prefect; Dr. Grigore Bota, fost locțiitor de primar; Av. Gheorghe Oros, fost secretar general la primărie; Paul Laszlo-Lupuțiu, fost șef de poliție; Titus Berinde, protopop; Vasile Nistor, învățătorul Nicolae Vancea; Vasile Ștef și Gheorghe Sfât. Adunarea a fost patronată de maiorul NKVD Davidenko, prezent fiind și maiorul Emil Zaharcenko, emisar al Comisiunii Aliate de Control.

Dl. Dr. Ioan Odiviciuc – șeful Mișcării Ucrainene, după un scurt discurs termică zicând: „Poporul ucrainean din Maramureș dorește unirea județului cu Rusia Sovietică, anexarea este deja un fapt împlinit!” Are cineva de spus ceva? Maiorul NKDV stătea într-o atitudine amenințătoare, cu mâna pe tocul revolverului, la spatele fostului prefect Mihalyi.

A urmat o clipă de tăcere după care Dl. Dr. Ungur Tiberius Szollosi a declarat: „Nimeni nu are de spus ceva în contra acestui fapt, ceea ce (este) înseamnă că și noi, cei prezenți, dorim în unanimitate alipirea Maramureșului la Rusia Subcarpatică”.

Maiorul a continuat: „Vă rog să dați în scris această declarație”. Rând pe rând, prima dată fostul Prefect, au fost somați să se prezinte și să

iscălească moțiunea. Inv. Vancea a încercat să se sustragă ieșind din sală, dar a fost silit să revină. E de notat că nimeni dintre cei somați să se prezinte și să iscălească nu s-a putut sustrage.

După această adunare, autoritățile FND-ului au fost înlăturate, conducerea județului și a orașului fiind preluate de Comitetul Poporului. În acest Comitet sunt încadrați și membri ai FND-ului, dar marea majoritate o formează Rutenii mulți fiind originari din Rusia Subcarpatică.

A urmat apoi o a doua acțiune de iscălire pe liste care să fie alăturate moțiunii de anexare. Au mers din casă în casă, câte doi ucraineni (sau unguri) și cu câte un soldat rus înarmat, iar în stradă aștepta un camion gol. Soldatul rus nu zicea nimic, dar cei doi agenți atrăgeau atenția celor vizați că refuzul iscălirii echivalează cu deportarea în Siberia. După zvonurile lansate, au putut fi adunate în oraș aproximativ 8000 de iscălituri. E de notat că nevestele românilor care au fost siliți la adunarea sus amintită, să iscălească moțiunea de anexare, au refuzat iscălirea.

În urma presiunilor făcute de agenții ucraineni și sesizați fiind de acestea, o delegație a SNR-ului s-a prezentat Maiorului Comandant pentru a protesta. Delegația a fost compusă din D-nii Dr. P. Mihalyi, Dr. Gr. Bota și inv. Vancea. Nefiind de față ofițerii NKDV care să-l influențeze Comandantul a declarat că și românii ar trebui să pornească o acțiune de iscălire pentru România.

Ca urmare, SNR-ul a hotărât distribuirea la sate de liste de subscripție, care să fie alăturate unei moțiuni care cere alipirea Maramureșului la România. Formularele au fost tipărite încă în aceea noapte, iar a doua zi au fost și fost distribuite preoților din tot județul. Masele au primit foarte bine această acțiune iscălind toți cei care au putut. Sesizați fiind de reușita acțiunii SNR-ului, Biroul

Politic l-a arestat pe tipograful Ciplea, pe profesorul Alexandru Chindriș, confiscând în același timp toate listele găsite la el și pe inv. Vancea, fiind purtați de mai multe ori la Poliția Politică, învinuiți fiind de publicarea unei declarații necenzurate. Mai târziu cei arestați au fost lăsați liberi.

Anunțat fiind prin doi curieri, Președintele Bilțiu pleacă din București înapoi la Sighet. Imediat după sosire, convoacă o consfătuire în care face un expozeu al situației politice din țară – fapt care a reușit să redea încrederea membrilor SNR, demoralizați, și se hotărăște informarea despre acestea a conducătorilor de la sate, dându-li-se instrucțiunea că dacă vin propagandiștii ucraineni să fie primiți cu strigăte de „Trăiască Ro-

mânia Mare!”, „Trăiască Unirea cu România!”, „Trăiască Regele!”, „Trăiască Mareșalul Stalin și Armata Sovietică care ne-au eliberat – dar de Ucraina noi nu vrem să știm – plecați de unde ați venit!”. Curierii au plecat în fiecare sat cu instrucțiunile necesare.

Satele românești s-au dovedit la înălțimea chemării lor în comuna Rona de Jos, Vișeuul de Sus au fost scoși din sat, iar în comuna Sarasău nici nu au fost ascultați. Într-o săptămână au fost gata 71.000 iscălituri.

Dar nici satele Ucrainene nu au arătat un interes deosebit față de mișcarea ucraineană, mai ales după ce s-au făcut recrutări de voluntari din cadrele organizațiilor ucrainene. Voluntarii recrutați au fost duși, după o scurtă instrucție, pe front,

de unde s-au și semnalat mai multe cazuri de moarte. Mulți ruteni au trecut în satele românești și se declară de români numai să scape de recrutare. Între ruteni, doar o pătură conducătoare s-a angajat în campania de propagandă pentru anexarea la Ucraina – ei sperând să-și creeze astfel o situație.

Încă în seara sosirii sale la Sighet, în timpul consfătuirii cu membrii SNR-ului s-a prezentat la locuința Președintelui Comisarul Biroului Politic Alexandru (Bubi) Kaufman (el a fost la școala NKDV) însoțit de doi agenți. Comisarul a adus la cunoștința Președintelui că este trimis din partea Comandamentului Militar pentru a-l soma să predea suma de 1.000.000.000 lei pe care a adus-o din partea Guvernului român.

Când președintele a spus că nu a adus niciun leu, i s-a răspuns: „vom vedea... vom face control!” Dar, deși Președintele insistă, nu s-a mai procedat la control, încercând doar să-l mai intimideze.

A doua zi s-a ținut o nouă consfătuire la care urma să se redacteze textul de retractare al aceluia care au fost siliți să iscălească moțiunea de arestare. Abia începând consfătuirea, vin doi agenți somând Președintele să se prezinte imediat la Comandamentul Militar pentru a face unele declarații. La Comandament au fost ținute trei ore în anticameră, iar apoi a fost trimis după procurorul Dr. Ioan Odoviciuc, șeful mișcării ucrainene.

În birou, în afară de maiorul comandant Emil Zaharcenko, emisar al Comisiei Aliate de Control, a mai fost prezent maiorul Davidenko, din NKDV și comandantul militar al orașului. Audierea a decurs în felul următor:

Maiorul Davidenko: Cum ați cutezat dvs. să dați la tipar Necenzurat textul „Declarației” (moțiunea de anexare la România) și alte tipărituri, gazete etc., deși vă aduceți aminte D-le Bilțiu, că atunci când am fost la Sighet cu generalul (Petrov) ați primit ordin să nu tipăriți nimica fără cenzura Comandantului Militar?

Președintele Bilțiu: Domnule Maior Davidenko, este adevărat că am primit ordin în acest sens de la Dl. General când am cerut permisul de a tipări o gazetă Românească, dar Dl. General mi-a spus că aci, fiind Transilvania de Nord, asupra căruia suverană este România, ei să mă adresez, deci guvernului respectiv autorităților române, iar până atunci să nu dai la tipar nimica fără cenzura prealabilă a comandantului, lucru pe care l-am și făcut, până la venirea domnului comandant CPT. Karapet Saghiniani, al 12-lea comandant militar. Dl. Căpitan a format o comisie de cenzură dintre membrii SNR-ului, Dl. Iusco, Secretarul General, dl. Sfât, pe care i-a însărcinat să facă cenzura pentru a nu-l deranja.

Mai departe, deoarece ungurii agitau mereu spiritul populației, cu tot felul de știri tendențioase și minciuni „că rușii ar fi mâncat bătaie, că vin ai noștri, că vin nemții” etc., Dl. Căpitan Saghinian, pentru a contrabalansa zvonurile subversive, ne-a dat chiar ordin să pornim imediat tipărirea unei gazete românești în care să facem propagandă pentru amicitia cu URSS-ul, lucru pe care l-a făcut întotdeauna în cea mai mare înțelegere cu cei 12 Comandanți. Nu este așa domnule Zaharacenko? N-ai zis și dumneata că aici e România și că Rusiei nu îi trebuie niciun centimetru pătrat din teritoriul României și al Transilvaniei de Nord? Rusia ne-a eliberat de sub jugul hitleristo-maghiar și ne predă României. În acest sens ne-a vorbit și primul comandant, eliberatorul nostru, dl. Colonel Demin și apoi toți cei 12 comandanți dinaintea dvs. Mai departe Consiliul Național Român s-a constituit formal într-o adunare publică, la care a asistat și dl. Căpitan Sachta, delegat NKDV. Totul s-a întâmplat la văzul și cu aprobarea d-lui Căpitan, care ne-a și ținut un discurs, declarându-ne același lucru, adică aici este România, și că URSS nu pretinde niciun centimetru pătrat din teritoriul Ardealului de Nord.

Bamai mult, D-le maior Zaharacenko, fiind numit comandant al județului declarat că este trimis de Comisia Aliată de Control pentru a veghea la îndeplinirea clauzelor Armistițiului. Fiind aici teritoriul românesc, a pus la punct și a respins toate încercările de amestec ale unor comandanți sovietici de peste Tisa, care se amestecau în treburile și organizau satele rutene din Maramureșul românesc. Așa este D-le. Maior? (maiorul nu a spus nimica). Atunci nu înțeleg nimica D-lor din ceea ce s-a întâmplat aici după plecarea mea la București, unde am fost trimis de Dl. Maior Zaharacenko, pentru a cere de la Guvernul de la București să trimită funcționari, specialiști, fonduri și materiale pentru refacerea județului. Noi, după ce am colaborat în cea mai bună înțelegere cu toți cei 12 Comandanți ai județului, atunci când de exemplu am fost însărcinați de Dl. Colonel Demin, încă în 1 octombrie 1944, ca să organizăm

județul și orașul spunându-mi-se: „Eu vă predau toate puterile”, atunci când peste 2 zile ni s-a comunicat tot de către Dl. Col. Demin că a vorbit cu Moscova, de unde a primit să predea județul SNR-ului. Eu am fost primul care a salutat Armata Roșie, care ne-a eliberat de sub jugul unguresc, am fost ales primar de întreaga populație a orașului, eu însă am refuzat nedorind a primi nicio demnitate și numai după insistențele, chiar și a populației maghiare, care spunea că în mine are absolută încredere, am acceptat să fiu primar. Eu sunt președintele SNR-ului și ca atare reprezint 100.000 români care sunt de trei ori mai mulți decât toate celelalte naționalități la un loc. (...) De la audierea aceasta, Președintele s-a întors acasă pentru a continua consfătuirea începută. După ce se discută cele întâmplate se cade de acord de a amâna retractarea în public a iscăliturilor a celor care au fost siliți să o facă. La sate, însă, mai ales după ce au sosit curierii cu instrucțiunile din partea SNR-ului, țărâimea a rezistat cu îndârjire tuturor încercărilor de propagandă pentru Ucraina. Țărâimea scotea afară din sat orice propagandist spunând: „Noi am iscălit pentru România Mare, pentru altceva nu iscălim”.

În urma rezistenței pe care a întâmpinat-o propaganda ucraineană în satele românești, atitudine datorită activității SNR-ului, în ziua de 3 a II-a s-au emis mandate de arestare contra mai multor fruntași români.

Președintele Bilțiu aflând prin înv. Vancea și un polițist român ce se pregătește a putut fugi peste munți din județ, tot așa și prin preotul Tite Ion din Șugatag. Președintele Bilțiu a strâns o parte din listele de subscriere pentru România – a putut aduce liste cu aproximativ 50.000 iscălituri pe care le-a predat D-lui Ministru Pătrășcanu prin intermediul D-lui Ambasador Vasile Stoica.

După acestea, în ziua de 4 februarie, s-a convocat o adunare în sala cinematografului din Sighet. La această adunare au trebuit să participe elevii de liceu, aduși cu scopul de – a-i sili să iscălească și ei pentru anexarea Maramureșului la Ucraina. Elevii au fost în mare majoritate români, dar oratorii au vorbit numai ungurește și rusește. Văzând acestea, unii elevi s-au sculat și au ieșit din sală ca urmare 5 elevi au fost arestați un timp oarecare și apoi lăsați liberi cu excepția băiatului doctorului Ioan Dan din Vișeu de Sus.

Comitetul Poporului a introdus limba ucraineană ca limbă oficială înlăturând limba română. Făina cum-părată de SNR cu 4 pengo și menită să acopere necesitățile aprovizionării orașului pe luna februarie este vândută cu 0,50 pengo, spunându-se că este pâine ucraineană. De asemenea s-a plătit leafa pe o lună la funcționarii angajați la Comitetul Poporului. Acești bani sunt probabil aduși de la Guvernul Ucrainean din Muncacevo.

București, în 13 februarie 1945

MARAMUREȘUL ȘI CEL DE-AL DOILEA RĂZBOI MONDIAL

**CALENDARUL CONSILIULUI NAȚIONAL ROMÂN
DIN MARAMUREȘ - 1945, ediție îngrijită de Nicolae Vancea, Ed.
Gheorghe Ciple, Manifestul „Către țărani”, p. 32 - 33**

Către Țărani!

Frați țărani din Maramureș! Din mila Domnului, cu ajutorul mării noastre aliate, Rusia sovietică, și cu vitejia armatei noastre dragi, azi, iar suntem liberi aci, la noi acasă!... Noi, intelectualii Români din Maramureș, conducătorii voștri firești, cari ne tragem toți din opincă, am luat în mâinile noastre, din prima zi, conducerea județului și abia în câteva săptămâni, răzimați numai pe puterile voastre, am reușit, ca să reintroducem pe străvechile plaiuri ale Țării Voievozilor, o viață democratică românească. Dar aceasta n-am fi putut-o face fraților, dacă ne-am fi depărtat de voi, bravii țărani Români din Maramureș, cari ne sunteți tăria noastră a tuturor!...

Noi, Românii din Maramureș, suntem cel mai democrat popor, unde, de la vlădică la opincă, frați suntem și una suntem. Nimeni nu vă știe mai bine decât noi, durerile! Și cât puterile noastre ne îngăduie, căutăm a le alina. Dar vremurile sunt grele, suntem puțini, și nu putem face tot ceea ce dorim a vă face!... Ca să vă putem ajuta însă mai bine și ca misiunea noastră să ne-o putem îndeplini, trebuie, ca să ne dați ajutor! Deci iată ce vă cerem: Nu vă împărțiți în partide și tabere dușmănoase ci: fiți una!...

Păstrați ordinea și buna rânduială! Cruțați și apărați avutul nostru și avutul statului, căci Statul sunteți voi și noi, laolală! Cruțați și adunați tot felul de alimente, căci ne vine o iarnă grea! Nu vă bizuiți pe ajutorul altora, ci numai pe ajutorul vostru. Dați tot concursul autorităților și supuneți-vă lor, căci temelia unei țări este sfințenia legilor și buna rânduială! Nu ascultați de svonurile mincinoase ale dușmanilor. Armatele aliate, înainteaă victorios pe toate fronturile, dintre carei, slavă Domnului, cel mai apropiat, este la câteva sute de kilometri de noi!... Ajutați-vă și voi între-olaltă și nu așteptați ajutor de la alții. Informați-ne de tot ce se petrece la voi în sat! Spuneți-ne durerile voastre, cereți-ne sfatul nostru frățesc!... Ce putem, vă facem! Dați-vă copiii la școală! Har Domnului, azi în toate satele din Maramureș sunt școli românești! Ajutați-vă preoții și învățătorii, cari numai binele vostru îl vreau! Nu vă îndepărtați nici o clipă de poruncile legii noastre strămoșești. Păziți legile lui Dumnezeu, și nu ascultați de iscoadele și amăgirile diavolului! Credeți cu toată tăria credinței voastre, în izbânda democrației românești și în unirea noastră a tuturor, căci numai unirea este puterea noastră!

Ion Bilțiu-Dăncuș, președintele Consiliului Național Român din Maramureș

Memorii și evocări din război

(1940-1945)

Fragmente din cartea Lupte și jertfe
Memorii și evocări ale veteranilor de război maramureșeni 1940-1945

CUIBUL DE VIESPI DE PE CREASTA COCOȘULUI

Printre cei care trebuiau să participe din grupul patriotic baimărean se aflau Ioan Nebela, pictor Iasbereny, Abndrei Filț ș.a., în total 20 de luptători. Nicio absență. Din Cavnic 10 luptători, printre care Vasile Tămaș, Ioan IOSIF, Sidor Pop. Din Sigheu Marmației și satele din jur 14 luptători, printre care Alexandru Tămaș, Ioan Moiş, Mihai Gaja. Toți erau la datorie. Cu o zi înainte de plecare în misiunea de a lichida cuibul inamic antiaerian de pe Creasta Cocoșului ne-am întâlnit la locul numit Masa Domnului din Poiana Mleşnița. Era ziua de 8 octombrie 1944, cam pe la ora 10, când au început să apară luptătorii antifasciști din direcțiile Cavnic și Baia Mare. (...) Este ora 15. Luptătorii stau așezați sub protecția pădurilor

Soldati români în Sevastopol

Ostași în tranșee la Cotul Donului, octombrie 1942

și fiecare se folosește de modestul săculeț de merinde, iar cei din mediul sătesc scot ploscuța de țuică, trecând-o de la unul la altul, după care plutonul de luptători pornește în flanc de câte unul-fără zgomot-la poalele Gutinului. Este ora 20.30. Urcușul este tot mai greu. Dăm însă peste o zonă cu boscheți la o distanță de circa 38 m de obiectiv. (...) Este ora 4. La înălțimea muntelui se mijeste de ziua. În liniștea deplină, ne apropiem târâș la 15-16 m de obiectiv. Planul se realizează pas cu pas, așa cum fusese stabilit. Este ora 6.30. O dimineață frumoasă, însoțită de toamnă, dar în cadrul obiectivului inamic nu se observă nicio mișcare. (...)

Este ora 7.30. Apar trei militari inamici înarmați, și anume doi soldați și un sergent. Ei vin spre noi, fără să ne observe. Îi lăsăm să se apropie la distanța de 8-10 m, când i-am somat. Ei s-au oprit. Atunci i-am întrebat, în limba maghiară, dacă fac parte din bateria respectivă. Ni s-a răspuns: „da, fac parte din efectiv”. Îi somez să depună armele și să comunice comandamentului de baterie să vină până la noi pentru unele informații. Ne-au răspuns că sunt de acord să-l anunțe, dar nu sunt de acord să depună armele. Le-am explicat pericolul în care se află, fiind încercuți și faptul că noi am venit să-i eliberăm și astfel să poată scăpa cu viață și să ajungă la casele lor. Atunci au înțeles și au depus armele, după care au plecat la comandantul lor. Am așteptat. După 40 de minute a apărut comandantul în fruntea a 21 ostași, 2 ofițeri, 2 subofițeri, 2 adjutanți plutonieri majori cu care se apropia de noi. La distanța de 10 m i-am

Tun anticar Bofors al trupelor de cavalerie. Capul de pod Taman, mai 1943.

Tun calibrul 76,2 mm (capturat în timpul campaniei din est) sprijină cu foc traversarea Tisei

FRONTUL DE VEST

somat să se oprească. Ei, fiind înarmați nu au ținut cont de somația noastră, ci s-au răspândit în trăgători. La senalul cunoscut au sunat 45 de arme, inclusiv cele două puști mitralieră, care se aflau în jurul obiectivului, la mică distanță. La prima salvă, comandatul – un căpitan, surprins de puterea noastră de foc, a dat comandă subordonaților săi să se culce la pământ. Căpitanul-comandant, împreună cu un sergent și doi soldați neînarmați, înaintează spre noi. La o distanță de 5 m îi somăm. Se opresc. Pe comandantul bateriei îl poftim să se apropie, după care îi explicăm situația în care se află: fără nicio șansă de a câștiga, că armatele române și sovietice sunt la câțiva kilometri e Baia Mare și Satu Mare, că în toată zona se află un număr mare de patrioți și partizani, dar că noi nu vrem vărsare de sânge, ci să-i eliberăm pe toți acei care „ați fost dați în eroare ca să luptați într-un război barbar, nejust și aveți șanse ajungeți

acasă nevătămați. Vă cerem să depuneți tot armamentul cu care sunteți dotați și veți fi ajutați de către partizani să vă procurați haine civile și cele necesare până la hotarele unde doriți să mergeți. Vă dăm timp de gândire 30 de minute. Vreți libertate sau vărsare de sânge?”. Dar n-a fost necesar acordul comandantului, deoarece, în timpul convorbirii dintre cele două părți, luptătorii noștri s-au apropiat de instalații, de aparatura de comunicații din adăpost, le-au demontat, tunul antiaerian a fost deteriorat, fiind aruncat în prăpastie. După convorbirea comandantului cu ostașii, aceștia au căzut de acord să se predea, capturându-se 18 arme, 300 cartușe și aparatura de comunicații. O parte din foștii militari au rămas în Munții Gutinului, alții au plecat la partizanii din Dealul Bolcaș sau la cei de la Săpânța și Sighet. O parte s-au dus spre casele lor”.

Gavril Breha

„Vă cerem să depuneți tot armamentul cu care sunteți dotați și veți fi ajutați de către partizani să vă procurați haine civile și cele necesare până la hotarele unde doriți să mergeți. Vă dăm timp de gândire 30 de minute. Vreți libertate sau vărsare de sânge”.

Generalul Pantazi inspectează poziții de artilerie pe frontul de est

Soldati români în timpul bătăliei de la Odessa

FRONTUL DE EST

„Sunt o femeie cu o pregătire modestă, dar mi-am iubit pământul străbun ca pe proprii părinți. Până la oupația horthystă mi-am văzut de treburile gospodărești, casnice. În anul 1940, soțul meu abia venise acasă din armata română, fiind lăsat la vară, când mi-a spus: „Marta, eu va trebui să plec, să mă ascund în păduri, că sunt urmărit de jandarmii unguri, de horthyști, cineva m-a părât că am armă și dus a fost”. (...) În 1944, cam prin luna iulie am fost ridicată de la domiciliu de trei „tabori csendorok” și dusă în fuga bicicletei din Firiza până în Ferneziu la sediul postului de jandarmi. Acolo am fost bătută crunt cerându-mi să i le spun unde este soțul meu, cu care erau convinși că am legături și ce pun la cale partizanii. Eu am refuzat orice informație, fapt pentru care am fost pusă la perete cu mâinile ridicate și obligată să strig, în gura mare, că sunt bolșevică, ceea ce, pe atunci, nici măcar nu știam ce înseamnă. (...) În a treia zi de bătăi, batjocuri și umiliri, mi s-a spus că mi am numai câteva ore de trăit dacă nu le spun unde se află soțul meu.”

Marta Verdeș

„Am rezistat și următoarele luni, iar la sfârșitul lui martie, ne-am retras pentru refacere, între orașele Kertsch și Feodosia, ajungând apoi la Simferopol și Sevastopol. Din urmă am fost ajunși de alte coloane, disperate, de la care am aflat că trupele sovietice au debarcat pe litoralul Mării de Azov și că au rupt frontul la gâtul Perekop, încercuit astfel trupele române și germane aflate în Peninsula Kertsch, pe care le-au făcut prizoniere. Deci noi eram ultimele trupe care am scăpat din

Generalul Ion Antonescu, împreună cu Mihai Antonescu (stânga) și ofițeri, în timpul unei slujbe religioase

încercuire. După patru zile și nopți de mers continuu, sleiți de puteri am ajuns la Sevastopol, unde am fost rănit de o schijă de proiectil de artilerie la piciorul drept, iar cu două zile înainte de căderea Sevastopolului am fost evacuat pe cale maritimă și readus în țară, fiind internat în Spitalul Militar din Timișoara. Din tot batalionul 11 Vânători de Munte au revenit în țară doar 48 de oameni”.

IOSIF Demian

„La 23 ianuarie 1943, am căzut cu toții prizonieri, iar geanta cu documentele și decorațiile mi-a fost luată. Aveam icter-gălbănare, ajunsesem grav bolnav, foștii mei camarazi de arme au căzut și ei prizonieri la sovietici. Spațiul nu-mi permite să dau amănunte în legătură cu viața grea și umilitoare pe care am îndurat-o acolo- ca ostaș român prizonier în Rusia sovietică, departe de țară, la cumpăna vieții mele. Dar oricum, un dram de noroc tot am avut, că am

ajuns acasă cu bine, după alte multe și interesante episoade de luptă, de data aceasta pe frontul de Vest”.

Vasile Gr. Șimon

„Abia în 3 aprilie 1943 am reușit să ajungem la Marea de Azov, în orașul port Kertsch, iar apoi pe bacuri până în Peninsula Crimeea, la Feodosia. Fiind încercuiți, mâncarea o primeam prin parașutare, dar sufeream nu numai de fome, ci și de teama unor partizani ruși, care acționau permanent, folosind diferite mijloace de a se apropia de noi, în haine de cerșetori, urmărindu-i mai ales pe hitleriști, care, spre deosebire de ostașii români, aveau o comportare arogantă și crudă, față de populația băștinașă. Pe de altă parte, noi, românii, tot timpul ne gândeam la Ardealul nostru, la Basarabia și Bucovina și nu la cotoșirea altor teritorii”.

Gheorghe S. Mortan

SCRISOARE DE PE FRONT

9 SEPTEMBRIE 1942

Stimată doamnă Leș Maria,

Cu regret în suflet vă aduc la cunoștință pierderea fratelui dumneavoastră Ioan Mărieș, căzut la datorie, la Colhozul „Putlenina”, în ziua de 20 august 1942, străpuns de un glonte ce i-a perforat toracele prin partea stângă și trecând prin inimă, i-a ieșit prin partea dreaptă, a spus numai atât, când a fost întrebat că l-a împușcat „prin mijloc”. Luat de camarazi și dus mai în urmă, a fost din nou lovit de un alt glonț, prin picioare. A fost cel dintâi căzut din unitatea noastră și-l respectăm cu toții, căci era un băiat foarte bun și vă rugăm să primiți din partea comandantului de pluton, locotenentul Nicolae Angelescu și a tuturor camarazilor din pluton sincerele noastre condoleanțe.

A fost înmormântat în parcul orașului Anastasiervka, împreună cu toți camarazii căzuți, într-o groapă comună. S-au făcut formalitățile a casieriei unității și veți primi pensia cuvenită. Alături vă trimit livretul militar cu fotografiile și actele aflate asupra lui, cu rugămintea către Bunul Dumnezeu să vă mângâie atât pe dumneavoastră, ca soră, cât și pe soția îndurerată, iar pe camaradul Ioan, Dumnezeu să-l ierte, că a fost bun cu toți.

Sărutmănila ca necunoscut,
Caporal T.R. Zeno Popovici

„După cum se știe, Germania a capitulat la 9 mai 1945, dar divizia noastră s-a aflat în fața unor mari unități inamice- erau grupuri de armate Centrul german – care nu au vrut să se predea, așa că noi am continuat lupta până în ziua de 12 mai, știrea victoriei m-a aflat la cota 809, la punctul de comandă al diviziei, unde supravegheam cu binoclul un pisc foarte înalt. A venit la mine soldatul de transmisiuni și mi-a raportat că la un post de radio se vorbește de

armistițiu. Dar noi n-am părăsit pozițiile până în 12 mai, când am coborât din Carpații Albi unde era zăpadă, iar în Câmpia Boemiei erau cireșe coapte, fără îndoială, bucuria victoriei a fost fără margini, cu multă jertfă de sânge, cu mult eroism și bărbăție ostășească, armata română și-a făcut cu prisosință datoria pentru înfrângerea Germaniei Hitleriste”.

Colonel Corneliu N. Penescu, interviu publicat într-un ziar local în 14 aprilie 1985.

„În timp ce unități ale armatei române înaintau în Ardeal, eliberând de sub cotoșirea fascistă și horthystă pământul nostru străbun, populația din Maramureș a venit în sprijinul acestora pe diverse căi. În primul rând, a intrat în legătură cu adversarul pentru a-i cunoaște intențiile, atrăgând pe unii comandanți mai sensibili spre renunțare la lupte. Mai apoi, recurgea la dezarmarea unor grupe și unități inamice răzlețe, ocupând poziții de luptă în așteptarea armatei române. În același timp, cetățenii au apărut unități economice, minele și fabricile, construcțiile nodale de furia învinșilor, în retragerea lor. Acești soldați români fără uniformă, cum s-ar putea numi, au avut un rol deosebit în ceea ce privește alungarea cotoșitorilor din Ardealul de Nord fără distrugerii și mari vărsări de sânge”.

Valeriu Achim, Aurel Ciolte

Cuib de mitralieră MG-34

FRONTUL DE VEST

Tractor Famo ajutând la remorcarea vehiculelor împotmolite. Transilvania, septembrie 1944.

Servanți executând foc cu mitraliera ZB-53. Transilvania, octombrie 1944

Coloană de blindeț în Transilvania

Vânători de munte în Cehoslovacia în aprilie 1945. Soldații poartă băștile caracteristice armeei

Scrisoare deschisă cătrec generațiile viitoare

Baia Mare, 27 ianuarie 1993

(...) Noi, cei rămași în viață, veterani ai celui de-al doilea război mondial, aici pe plaiurile legendarului Maramureș, ca de altfel în cuprinsul țării, ne-am angajat ferm, cu toată ființa noastră, din primele zile de pace, la opera de reconstrucție a țării. Ba mai mult, chiar și în ultimii ani desfășurăm o vrednică și necesară muncă de educație patriotică în rândurile tinerei generații prin întâlniri periodice, convorbiri cetățenești, expuneri și nu mai puțin în cadrul unor manifestări culturale cu înalt mesaj patriotic. Noi am crezut și credem în forța creatoare a poporului nostru, în țelurile de libertate și democrație.

(...) Când, la 9 mai 1945, cuvântul PACE a trecut ca un fulger prin mințile și inimile noastre, nu se putea exprima bucuria care ne-a cuprins pe toți, indiferent dacă eram pe crestele Munților Tatra din Cehoslovacia, pe colinele din preajma Vienei din Austria, ori undeva în vreun spital din Ungaria ori în țară. Gândurile noastre confuze încă la acea dată, copleșite de încărcătura emoțională a momentului, de satisfacția datoriei împlinite, se îndreptau spre plaiurile natale, spre cei dragi ai noștri, doream din adâncul ființei noastre să vedem instaurate pe pământul României o viață nouă, mai dreaptă și mai bună, lipsită

Lucrearea pictorului maramureșean Traian Bîlțiu Dăncuș „Am fost și-oi fi”, premiată cu premiul național din 1940, simbolizează dârzenia și rezistența poporului român în fața oricăror cotropitori, perenitatea Neamului românesc în Maramureșul Istoric.

de orice fel de discriminări social-politice sau naționale, o patrie reîntregită, liberă și independentă. (...)

Noi, semnatarii acestei scrisori deschise, trecuți prin focul luptei din fragedă tinerețe, iar acum, aflându-ne sub semnul senectuții, în numele nostru, al tuturor celor peste 2300 de veterani de război maramureșeni, pe care îi reprezentăm, subscriem cu inima deschisă la evoluția democratică a României, care promovează climatul de respect

față de normele internaționale ale dreptului omului, la construirea acestei Case a Europei, exprimându-ne în același timp, ferma noastră dorință de a ști frontierele României nu numai intangibile, dar și reîntregite cu Basarabia și Bucovina de Nord, după configurația din 1918.

Dorim, din tot sufletul, să fim cei din urmă veterani de război ai României!

Generații viitoare,
luați aminte!”